

A RENDŐRSÉG AZ ALKOTMÁNYI ÉRTÉKEK KÖZÖTT

I. Bevezető megjegyzések

Tanulmányomban négy feladat elvégzésére törekszem. 1) A pluralista értékfelfogásból kiindulva felidézem az emberi értékek forrásait, jellegét, tárgyköreit és szerepét. Érzékeltetem az egyéni értékítélet és érték szemlélet, valamint a közösségi értékírányultság különbségeit, a jogi alapértékek, ezek között különösen az *alkotmányi értékek* általános sajátosságait, valamint főbb csoportjainak jellemzőit és egymáshoz fűződő lehetséges viszonyait. 2) A széles körben rögzült felfogástól eltérően hangsúlyozni kívánom, hogy az alkotmánybírói védelemben részesülő alkotmányi értékek *nem korlátozódhatnak* a kétségtelenül kiemelkedő szerepre hivatott és egyre bővülő emberi és állampolgári alapjogokra. Rajtuk kívül az alkotmányi értékek között korszakunkban növekszik a szerepe az újszerű állami céloknak és feladatoknak, bizonyos jogi alapelveknek, alaptilalmaknak, alapkötelességeknek, a komplex emberi biztonságoknak, valamint a jogi felelősség változatainak, továbbá azoknak a közhatalmi, politikai, egyházi, érdekképviseleti, köztestületi és civil szervezeteknek, amelyek rendeletetéséről az Alkotmány rendelkezik. 3) Igyekszem érvekkel alátámasztani azt a következtetést is, hogy bár az alkotmányi értékek között az emberi és állampolgári alapjogok többnyire előnyös helyet foglalnak el, a jogi alapértékek egymás mellett, egymás szerepét erősítő, de nem ritkán versengő, sőt esetenként korlátozó kapcsolatrendszerében az *alkotmányi értékek hierarchikus helyzete* – néhány kivételtől eltekintve – *nem állandó*, hanem a körülmények alakulásától függően változik. A versengés feloldatlan ütközéseinek elbírálására, az érvényesülés feltételeinek és arányainak kötelező megállapítására a fejlett alkotmányos jogállamban a megfelelő hatáskörrel felruházott Alkotmánybíróság hivatott.

4) Bár szerény tartalmú alkotmányi szabályozás alapján, *a rendőrség hazánkban is az alkotmányi értékek közé tartozik*. A rendőrség az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó bűnmegelőző, bűncselekményt feltáró, bizonyos esetekben a bírói ítéletek és más hatósági döntések végrehajtásában is közreműködő tevékenységével, valamint a közrendet, a közbiztonságot és a komplex emberi biztonságot szolgáló, az államhatár őrzését, a határforgalom ellenőrzését, az államhatár rendjét fenntartó munkásságával, sokrétű rendészeti-közigazgatási működésével, továbbá a szükséges és törvényes közhatalmi erőszakot alkalmazó fellépéseivel az alkotmányi értékek valamennyi csoportjának és minden összetevőjének érvényesülését, funkcionálását segíteni és oltalmazni hivatott. Eme általános jellemzés alapján is megalapozottan állíthatjuk, hogy *a rendőrség szervezete, szervei, személyi állománya, funkciói és szabályos működése Magyarországon is kiemelkedő alkotmányi alapintézménynek, mellőzhetetlen szerepre hivatott alkotmányi alapértéknek minősül, amely különös közhatalmi és társadalmi megbecsülésre, szakszerű fejlesztésre és folytonos támogatásra érdemes*.

II. A jogi alapértékek és azok között az alkotmányi értékek általános jellemzői, alapvető rétegei és főbb csoportjai

1. Arra a kérdésre, hogy az ember számára mi minősül értéknek, az általam is vallott pluralista értékten (axiológia) válasza így hangzik: érték az, amit az értékelő alany annak tart. Az érték tehát az emberi értékelés terméke, az értékelt tárgynak az értékelő által tulajdonított minősége. Azt is mondhatjuk, hogy az érték az értékelő alany igényének, szükségletének, elvárásának, ízlésének, vallási, erkölcsi, szellemi, érzelmi, gyakorlati beállítottságának való megfelelést jelenti. Értékelés tárgya bármi lehet, értékelő alanyként pedig bárki, bármely öntudatos természetes személy, bármely emberi közösség, állami, egyházi, társadalmi szervezet, szerv, intézmény eljárhat. Az értékek sokféleségében az eszmei értékek, a célértékek, a tárgyértékek, az eszközértékek, a tulajdonságértékek, a cselekvések, a tartózkodások, a szövegek csak az értékek néhány, talán legjelentősebb csoportjait testesítik meg. Az értékelő alanyoktól függ elsődlegesen az is, hogy mely értékek, milyen ötvözetben és sorrendben alkotnak számukra értékrendszert.¹

Első pillantásra úgy tűnhet, hogy ezekkel az egyszerű válaszokkal az axiológiai vizsgálódás lehetőségei kimerültek. Ténylegesen azonban ezek a szimpla alapválaszok nyitják meg az izgalmas értékteni problémák sorozatait. Közülük az első így hangzik: mi a különbség az egyéni eseti értékítélet és a személyes értékszemlélet között, másodsor pedig: mi jellemzi a közösségi értékírányultságot. Könnyű belátni, hogy az előzetesen meg nem fontolt egyéni értékítélet többnyire kiszámíthatatlan, nagyrészt véletlenszerű, esetleges. Ezzel szemben az egyéni értékszemlélet megszilárdult, állandósult, internalizálódott értékfelfogást jelent, amely áthatja az egyén szellemiségét, személyiségét és ezáltal meghatározza az eseti értékítéletek keretét és alapvető tartalmát is. A kisebb-nagyobb közösségek által elfogadott, illetve választott és tudatosan követett nemzeti, etnikai, vallási, erkölcsi, állampolgári, politikai, művészeti, tudományos, szakmai, családi, munkahelyi stb. értékírányultság pedig interiorizálódik, tehát oly mértékben hatja át a közösség egészét és tagjait, hogy ezáltal irányt szab a közösség és tagjai megnyilvánulásainak. Interiorizálódott értékírányultság birtokában a közösség elvárja tagjaitól a közös értékfelfogás tiszteletben tartását és szolgálatát, indokolt esetben pedig megfelelő eszközökkel készteti is tagjait a közös értékek követésére. Megalapozottan állítható ennek alapján, hogy az értékírányultság erősíti a közösség egységét, hozzájárul a közösségi törekvések hatékony magvalósításához.

A pluralista értékelmélet annak elismerését és hangsúlyozását is lehetővé teszi, hogy az egyén és a különböző emberi közösségek tartós, esetleg állandó lényeges igényei, szükségletei, fejlesztő vagy védelmi törekvései széles körben és hosszú időn keresztül vállalt értékek kialakulásához és azokat érvényesítő értékfelfogáshoz vezethetnek. Gondoljunk például az erkölcs, a korrekt és méltányos emberi magatartás bizonyos, alig változó elemi követelményeire, a lét- és fajfenntartás alapvető feltételeire, lényeges eszközeire és módozataira, a közegészség, a katasztrófa-elhárítás, a közbiztonság oltalmának bevált társadalmi és közhatalmi megoldásaira, bizonyos magatartások bűnösnek és büntetendőnek minősítésére, valamint a vallások hasonló normáira és szertartásaira.

Az emberi igények, ízlések, szükségletek értékfakasztó hatásával összefüggésben külön is kiemelem a fenyegetések, a veszélyek, az ártalmak és a károk szerepét az értékválasztások és különösen az értékhierarchiák alakulásában. Az ellentétes minőségek –

¹ Vö. Ádám Antal: Értékek és értékelméletek. Társadalmi Szemle 1997. 5. sz.
 Ádám Antal: Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás. Osiris, Budapest 1998
 Ádám Antal: Az alkotmányi értékek fejlődési irányairól. Jura 2002. 1. sz.

pl. a meleg és a hideg, a világos és a sötét, az egészség és a betegség stb. – egymást kölcsönösen feltételező, ún. korrelatív kapcsolata az értékes és az értéktelen dualitásában is fellelhető. Ennek alapján állíthatjuk: bármely érték súlyát, hierarchiai helyzetét az ellentétéként létező veszély, hátrány, kár, rossz, silány, tehát értéktelen ártalmasságának szintje határozza meg, vagy legalábbis erőteljesen befolyásolja.

Mivel meggyőződésünk, állásfoglalásunk, magatartásunk tájékozódással, ismeretszerzéssel, szellemünk, lelkületünk, érzelmeink, akaratunk, felelősségünk ápolásával fejleszthető, eljuthatunk ahhoz az állításhoz is, amely szerint a vallásoknak, az etikáknak, a bölcseseteknek, az utóbbiak körében az értéktanoknak, továbbá a tudományoknak, a művészeteknek, a kultúráknak, a politikáknak, a tömegközlelés intézményeinek, a családi, az iskolai és más képzésnek, illetve nevelésnek, sőt még a színvonalas állami irányító, szervező, ellenőrző és ügyszórázó tevékenységnek is jelentős befolyásoló, formáló szerepe lehet az egyéni és a közösségi értékfelfogások fejlesztésében. Ezeknek az összefüggéseknek, illetve lehetőségeknek elismerése esetén azt is mondhatjuk, hogy a tudatos értékválasztás és követés meghatározza, vagy legalábbis befolyásolja az egyén és közösség szinte valamennyi meggyőződését, állásfoglalását és megnyilvánulását. Magatartásunkban ugyanis nagyrészt egyéni értékszéméletünk, vagy közösségi értékirányultságunk jut kifejezésre. Az általuk befolyásolt magatartásunk pedig nagymértékben alakítja egyéni pályafutásunknak és közösségi sorsunknak is.

A következetesen tiszteletben tartott értékfelfogás tehát az egyén illetve a közösség megnyilvánulásaira normatív, regulatív, szabályozó hatást gyakorol. Bármely jelentős normarendszer előírásai, vagyis az általános emberi magatartásszabályok pedig – így különösen a vallási normák, a nem vallási bázisú erkölcsi szabályok, a jogi normák, a társadalmi szervezeti előírások, az illemlnormák, sőt a felismert természeti és műszaki törvényszerűségek hasznosításához kapcsolódó tudományos-technikai előírások is – értékkorrasúak és értékszolgáltatúak. Ez a megállapítás azt kívánja kifejezésre juttatni, hogy e normacsoprtok mindenkori kidolgozói, illetve elfogadói az általuk választott és képviselt értékek elismerésére, létesítésére, szolgáltatára, vagy védelmére alkotják meg rendelkezéseiket.

2. A jelzett normacsoprtok közül immár csak a jogi normákról szólva, korábbi hasonló tárgyú vizsgálataimat² hasznosítva az alábbi következtetéseket idézem fel.

a) A jogi normák jellegétől és hierarchiai fokozatától függően megkülönböztetjük a nemzetközi jogi normák, a szupranacionális jogi rendelkezések, a nemzeti alkotmányok és más állami jogszabályok által elismert, létesített, szolgált és védett értékeket. Bármely jellegű és hierarchiai fokozatú jogi norma által elismert, létrehozott, szolgált vagy védett értéket rövid megjelöléssel jogi értéknek is nevezhetjük.

b) A vázolt értelemben vett jogi értékek körében a kapcsolódó jogi normák jellegétől, hierarchia szintjétől és tartalmától függően fokozatokat és csoportokat különböztethetünk meg. Ennek alapján nemcsak nemzetközi jogi, szupranacionális jogi és nemzeti jogi értékekről szólhatunk, hanem elkülöníthetjük az ún. jogi alapértékeket és az egyéb jogi értékeket is.

c) A jogi alapértékeknek az a megkülönböztető természete, hogy meghatározzák az egyéb jogi értékek kereteit és főbb tartalmi összetevőit is, ezáltal hatást gyakorolnak a nem jogi – pl. gazdasági, művészeti, kulturális stb. – értékekre is. Jogi alapértékek

² Vö. Ádám Antal: Biztonság, felelősség, kötelesség. Jogtudományi Közlöny 2005. 7-8. sz.

származhatnak bizonyos kiemelkedő nemzetközi jogi okmányokból, a szupranacionális jog alapozó szerződéseiből és más jelentős rendelkezéseiből, valamint a nemzeti alkotmányokból. A jogi alapértékek között alkotmányi értéknek a nemzetállami alkotmány vagy alaptörvény által meghatározott értékek minősülnek. Az alkotmányi értékek fokozott közhatalmi (különösen alkotmánybíróági) védelemben részesülnek. A továbbiakban a magyar Alkotmányban meghatározott vagy alaptörvényünkbe felvenni javasolt jogi alapértékeket mint alkotmányi értékeket kívánom rendszerezve áttekinteni.

d) Az alkotmányi értékeknek a következő három rétege különböztethető meg.

da) Az alkotmányi értékek első rétegének összetevői között olyan, a tárgyi valóságban már az alkotmányi szabályozás előtt, illetve attól függetlenül létező, az általános emberi megítélés szerint szükséges, hasznos vagy előnyös értékeket találunk. Példaként említhetjük az emberi életet, az egészséget, a családot, az ifjúságot, a piacgazdaságot, bizonyos természeti és ember alkotta tárgyakat, az egyházakat, a jólétet, a biztonságot. Ezek az általánosan elismert értékek a későbbi alkotmányi szabályozás eredményeként nyerték el alkotmányi értékminőségüket.

db) Az alkotmányi értékek sokszínű, nagy csoportját és egyben második rétegét az alkotmányozó hatalom által meghatározott, illetve létesített célok, feladatok, alapelvek, alapkövetelmények, alapjogok, alapkötelességek, lényeges tilalmak, minőségek, felelőségek, közhatalmi és egyéb szervezetek, szervek, intézmények alkotják.

dc) Az alkotmányi értékek harmadik rétegének tekintjük az alaptörvénynek az előbbi két réteg értékeire vonatkozó rendelkezéseit. Az alapvető rendelkezéseket és a rájuk épülő egyéb jogszabályokat minősítette Losonczy István pécsi professzor az értékekről 1948-ban írt, kiváló művében jogi eszközértékeknek.³

Jellegükre, tárgykörükre és tartalmukra tekintettel a könnyebb áttekinthetőség érdekében az alkotmányi előírások által elismert vagy létesített alkotmányi értékeknek a következő hat nagyobb csoportját jelölhetjük meg: 1) állami alapcélok, alapfeladatok; 2) jogi alapelvek; 3) emberi és állampolgári alapjogok; 4) alapvető tilalmak; 5) alapkötelességek; 6) egyéb alkotmányi értékek. Mindegyik csoporton belül, de különösen az egyéb alkotmányi értékek között számos alcsoportot ismerünk.

III. Az alkotmányos jogállam feladatainak és működésének fejlődési irányai

1. Földünk jelenlegi és a közeljövőben élő generációit számos hagyományos és újszerű súlyos veszély fenyegeti. A veszélyek közül a természeti katasztrófák (pl. orkán, tornádó, tájfun, hurrikán, monszun, cunami, földrengések, vulkánkitörések, árvizek, klímaváltozás, ezen belül felmelegedés, aszályosulás, sivatagosodás stb.) fenyegetése azért súlyosabb, mint a korábbi korszakokban, mert a nagy településeken illetve ezek agglomerációiban hatalmas létszámú népesség él együtt.

Az EU egyrészt vállalja a versengés kényszerét az USA, Kína és néhány más ország olyan nemzetgazdaságával, amely nem fejt ki elvárható erőfeszítést a természeti környezet védelmére, másrészt koncepciózusan keresi, alkalmazza, illetve érvényesíteti az arányos, az egyensúlyozott és fenntartható fejlődés szolgálatában az élővilág és benne a jelenlegi és jövőbeni emberi nemzedékek életfeltételeinek biztosítása érdekében a korszerű

³ Ld. Losonczy István: Jogfilozófiai előadások vázlata. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest 2002. 223. o.

növényi, állati és emberi egészségvédelem nem ritkán költséges és nem is kellemes megoldásait.

A vázoltak alapján elengedhetetlennek tűnik, hogy a továbbfejlesztendő, illetve a létrehozandó új magyar Alkotmány a jelenleginél bővebben és korszerűbben határozza meg a közhatalmi rendszer alapvető célkitűzéseit és lényeges feladatait. Az alapvető állami célok között nem hiányozhat a fenntartható fejlődés, az egyensúlyozott nemzeti felemelkedés, a társadalmi igazságosság, az összetett (egyéni és közösségi) emberi biztonság szolgálata.

Belátható időn belül sajnos kétséges a vallási és etnikai forrású helyi háborúk, valamint néhány nagyhatalom megelőző, büntető és civilizációt exportáló háborúinak kiiktatása. A szervezett bűnözéssel, a kibernetikai bűnözéssel, a terrorizmussal, a szegénységből, a munkanélküliségből, a szociális feszültségekből vagy más jellegű elégedetlenségből fakadó bűnözéssel, vandalizmussal a nemzetállamoknak és az államközösségeknek a kiváltó okok feltárásával és kezelésével, a megelőzés, a védekezés és büntetés eszközeivel a következő évtizedekben az eddigieknél körültekintőbben, nagyobb erőfeszítésekkel kell foglalkozniuk.⁴

2. A jelzett és a hasonló problémák, veszélyek, ártalmak többségével – különösen a növekvő bűnözéssel, a fertőző, a gyógyítható és gyógyíthatatlan, valamint a szenvedélybetegségek szaporodásával, a munkanélküliséggel, a szegénnyel, a hajléktalansággal, a hagyományos energiaforrások kimerülésével, a termőterületek csökkenésével, a hulladékok sokasodásával stb. – szembeni küzdelem szükségesnek tűnő jellemzői közül a tudományos megalapozottság és a sokrétű összehangoltság követelményét emelem ki. A tudásalapúság, a tudományos igényesség magában foglalja a problémák, az anomáliák, a feszültségek kiváltó okainak, megnyilvánulási alakzatainak, ártalmasságának megismerését, a megelőzés, a kiküszöbölés és a helyreállítás módozatainak megfigyeléseken, méréseken, a törvényszerűségek ismeretén nyugvó kimunkálását, az orvoslás eszközeinek és módszereinek körültekintő alkalmazását. A tudományos – különösen a műszaki, a kémiai és a biológiai – vívmányok káros hatásainak megelőzése, mérséklése, valamint a növényi, állati, emberi betegségek gyógyítása csakis a bölcs tudományosság érdemi ellenőrző, feltáró, minősítő, megelőző, javító, gyógyító, helyreállító és fejlesztő közreműködésével érhető el.⁵ Korszakunk felelős közhatalmi fórumai döntéseiket folyton szaporodó tárgykörökben kizárólag vagy elsődlegesen laboratóriumi, kutatóintézeti vizsgálati eredményekre, tudományos testületi állásfoglalásokra, folyamatelmzésekre, előzetes és utólagos hatástanulmányokra, mérésekre illetve mérési eredményekre alapozhatják. Példaként említhetjük az élelmiszerek vizsgálatait, a fertőzősségi ellenőrzéseket, a használati tárgyak összetételére, az emissziós határookra, a gépjárművek sebességére vonatkozó vizsgálatokat és engedélyezéseket.

A jelzett változások következtében, az újszerű körülmények között korszakunk jogállamainak, közöttük a magyar alkotmányos jogállamnak helyzete, szerepe és működési formái lényegesen különböznek mind a liberális jogállam, mind pedig a szociális és a jóléti jogállam adottságaitól, feladataitól és működésétől. A gyarapodó emberi és állampolgári alapjogok megvalósulásának előmozdítása és védelme, a népképviselői és a közvetlen népi

⁴ Vö. Korinek László: Bűnözési elméletek. Duna Palota és Kiadó, Budapest 2006

Korinek László: Út a statisztikától a rendészet elméletéig. Jura 2008. 1. sz.

Nagy Zoltán: Tradicionális bűncselekmények számítógépes hálózatokon. Jura 2007. 1. sz.

Finszter Géza: A rendészet elmélete. KJK Kerszöv, Budapest 2003.

Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK Kerszöv, Budapest 2002. 465 o.

⁵ Vö. Ádám Antal: Bölcsélet, vallás, állami egyházjog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2007. 342 o.

hatalomgyakorlás, a közérdekű aktivitás intézményeinek működése, a vázolt fenntartható fejlődés és a komplex biztonság szolgálata, valamint a szociális problémák korszerű kezelése mellett az egyéni, a közösségi, a társadalmi, a gazdasági és a kulturális életnek szinte nem létezhet olyan szelvénye, amellyel összefüggésben az alkotmányos jogállam közömbös viszonyulást tanúsíthatna.

3. A külső és belső összefüggések bonyolultságát és változásait figyelembe vevő, az ígéretes jövőt szolgáló közhatalmi erőfeszítés eszközrendszerében a körülmények alakulásához igazodó arányban indokolt igénybe venni a jogosító, a kötelező, a korlátozó és a tiltó szabályozás, a felvilágosítás, az ismeretterjesztés, az érdekeltségre ható ösztönzés, a közbeszerzés rendszerét, a közhasznú társaságok és a privát gazdaságok szolgáltatásait, a pályázatok, a közjogi és egyéb szerződések eszközeit, a felügyelet és ellenőrzés, valamint a felelősségérvényesítés, illetve a szankcionálás módozatait. Az alkotmányos jogállam színvonalas és eredményes funkcionálását a gazdasági vállalkozások, a tudományos, oktatási, nevelési, egészségvédelmi, szociális, köztisztviselői, egyházi, érdekképviseleti, civil szervezeti, alapítványi autonómiák, valamint az eseti polgári társulások tartalmas és előnyös öntevékenysége fémjelzi. A tudományos vizsgálati eredményekhez kötött, az érdekegyeztetésen és megállapodáson nyugvó, a politikai orientációjú, valamint az alkotmányosság és törvényesség szigorú követelményeihez igazodó közhatalmi aktivitást, nem különben az alkotmányos demokrácia összetevőinek működését, sőt a gazdálkodás és a társadalmi érintkezés alakzatait is egyre növekvő mértékben jellemzi az elektronikus tájékozódás és tájékoztatás, az elektronikus kapcsolattartás, illetve ügyintézés, tehát az e-kormányzás, az e-közigazgatás, az e-gazdálkodás, az e-közösségi kapcsolatrendszer, a hálózati társadalom eszközeinek és módozatainak alkalmazása. A közhatalmi és az említett egyéb szférák kölcsönös és folytonos kritikai, serkentő, javító, segítő kapcsolódásai lehetnek a problémák megoldásának, a körülmények javításának, vagyis a szellemi, kulturális, erkölcsi, jóléti haladásnak elsődleges eszközei. E bonyolult mechanizmus hatékony funkcionálásának meghatározó mozgatórugója az érdekelttség, mellőzhetetlen biztosítéka pedig az emberi igényesség, az állandó tanulás, a tisztességes verseny és az érdemi felelősség lehet.

A fejlett demokratikus hatalmi rendszerek több teoretikusa, köztük Karl Popper, a nyílt társadalom rendszerének kezdeményezője már korábban felismerte, hogy a demokratikus alapjogok és egyéb intézmények nem nyújtanak garanciát arra, hogy a közérdek szempontjából mindig a legelőnyösebb megoldások szülessenek. A tapasztalatok ugyanis azt tanúsítják, hogy a vitatkozó-konszenzuális demokrácia impozáns megnyilvánulásai mellett nem kizárt a hamis érvekkel folytatott üres alkudozás, a tények csalárd minősítése, a populista hangulatkeltés, vagy a többségi pozícióval való visszaélés. Ezek bármelyike felesleges erőfeszítésekkel, anyagi vagy más hátránnyal, súlyos gyötrellemmel, ún. evickéléssel (muddling through) jár.

4. Mind nemzeti, mind pedig európai integrációs keretben kiemelkedő jelentőségűvé vált a szociális érzékenység, a szolidaritás és a társadalmi igazságosság igénylése a növekvő szociális feszültségek enyhítése érdekében. Hangsúlyozást nyer a hátrányos helyzetűek, a sérültek, a kirekedtek illetve kirekesztettek, a hajléktalanok, a nincstelenek, a testi és szellemi fogyatékosok, a betegek, az idősek, a gyermekek, a fiatalok és a nők, a sajátos nemi orientációjúak, a különös genetikai adottságúak, az etnikai és nyelvi kisebbségek tagjai sajátos jogainak meghatározása és egyenjogúságának garantálása, hátrányaik pozitív megkülönböztetéssel történő enyhítése. Az eltérő helyzetű emberek szükségleteinek differenciált jogi kezelése nyilvánul meg a különös szolgálatot teljesítők

bizonyos jogainak kimunkálására és meghatározására irányuló fellépésekben is. Erőteljes törekvés lett tehát a célok, a feladatok és a problémák emberközpontú, polgárok közeli kezelése, a hátrányos helyzetű közösségek és személyek sajátos nehézségeinek, gondjainak a körülményeket figyelembe vevő, differenciált gondozása. Mindez együtt szolgálja a fenntartható fejlődést, az ökológiai egyensúlyt, valamint a területi, a társadalmi, a gazdasági és a szociális kohézió szilárdulását.

IV. Az alkotmányi alapelvek

Az alkotmányokban foglalt előírások tárgykörük és címzettjeik különbözősége mellett, illetve ahhoz igazodva jelentős eltérést mutatnak tartalmuk konkrétsága, a rögzített jogosultságok és kötelezettségek kiterjedtsége és tételezettsége, valamint ezáltal a címzettek mérlegelési lehetősége, mozgásteret szempontjából is. Az újabb korszerű alkotmányokban egyre növekvő számban megfogalmazott alapelvek széles nyílászögben általános útmutatásokat, fő irányokat, vezérfonalat, elvárásokat tartalmaznak, és tág mozgásteret nyújtanak a címzettek számára a kivitelezés, a végrehajtás, az alkalmazás módozatainak kialakításában. Az alapelvek nemcsak a jogalkotás, a jogalkalmazás, a jogkövetés részére tartalmaznak támpontokat, konkrét tartalommal kitöltendő kereteket, hanem determinatív szerepet töltenek be az Alkotmány teljes normaállománya és egyes rendelkezései autentikus és autoritatív, tehát hiteles és kötelező értelmezésének koherenciája számára is. Metaforikus hasonlattal élve azt is mondhatjuk, hogy a korszerű alapelvek az Alkotmány építményének vázát, szilárdságot biztosító tartószerkezetét képezik és arra hivatottak, hogy egyértelműen kifejezzék az alkotmányos rendszer alapvető jellegét, típusát és sajátos összetevőinek harmonikus egybekapcsolódásából fakadó egyedi arculatát.

Az Alkotmányba iktatható alapelvek körében megkülönböztethetjük a népesség egészéhez, vagyis a magyar társadalomhoz, az államhoz illetve az államszervezethez, az állam, a társadalom és a társadalmi közösségek viszonyához, a jogrendszerhez, az állami szervek némely csoportjaihoz, továbbá meghatározott jogágazatokhoz kapcsolódó, valamint bizonyos alapjogokhoz illeszkedő, azokat erősítő vagy kifejezetten alapjogot fakasztó és az egyéb alapelveket.

Az Alkotmányban rögzített alapelveket (pl. a demokrácia, a jogállamiság, az egyházak és az állam elválasztása, a bírói függetlenség, a nullum crimen sine lege – nulla poena sine lege elvét stb.) ki kellene egészíteni a hatalommegosztás és az államhatalmi ágak elválasztásának, a pluralitásnak, a toleranciának és a szolidaritásnak, a társadalmi igazságosságnak, a jóhiszeműségnek és méltányosságnak (vagyis a bona fidesnek és az aequitasnak), valamint az állam világnézeti semlegességének, továbbá a szabad verseny tisztességességének alapelveivel.

V. Az emberi és állampolgári alapjogok

Az alapjogok az emberek, a polgárok, a közösségek alapvető szellemi, erkölcsi, politikai, élet- és egészségvédelmi, szociális ellátási, valamint anyagi lehetőségeit és védelmét garantálják, tehát számukra előnyös, kedvező hatásokat biztosítanak, ezért kétségtelenül jogi alapértékeknek minősülnek. Korszakunk egyik globális jellemzője az emberi és az állampolgári alapjogok gazdagodása, egyetemesedése és egységesülése. Ez a számottevő eredményekkel rendelkező folyamat elsősorban annak következtében bontakozott ki, erősödik és gyarapszik napjainkban is, hogy a háborúk, valamint a

totalitárius, autoritárius diktatúrák kegyetlenkedéseinek tanulságaként, az állami és egyéb hatalmi visszaélések, az önkény kiküszöbölésére és megelőzésére, valamint az ember mindenoldalú fejlődésének előmozdítására, továbbá más egyéni és közösségi célok szolgálatában a népek, a nemzetek egyesített erőfeszítéssel nemzetközi jogi okmányokban (nyilatkozatokban, szerződésekben, egyezményekben, egyezségokmányokban, chartákban) határozták meg az alapvető emberi és polgári jogokat. A részes államok pedig vállalták és vállalják, hogy ezeket a jogokat alkotmányozással, törvényalkotással, valamint az állami jogalkalmazás és végrehajtás eszközeivel, továbbá képzéssel, neveléssel és a megvalósulási feltételek megteremtésére irányuló változatos akcióprogramokkal érvényre juttatják. Az alapjogok katalógusa tehát univerzális és regionális nemzetközi okmányokba rögzítés révén túlnyomó részt nemzetközi és szupranacionális jogilag meghatározottá vált.

A történelem különböző időpontjaiban létrejött nemzeti és nemzetközi okmányok egymástól eltérő, többféle megfogalmazásban részesítik azokat a jogokat, amelyeket alapvetőnek, nélkülözhetetlennek minősítenek az ember, az állampolgár, az emberi és polgári közösségek léte, fejlődése és aktivitása szempontjából. Ezt az adottságot és a vele kapcsolatos problémákat az alapjogok többretegű szabályozottsága szindrómájának nevezhetjük. Attól függően, hogy a vizsgált alapvető jogok közül melyek álltak a társadalmi küzdelem, az érdeklődés és az érvényesítés előterében, e jogoknak négy nagyobb generációját különböztetjük meg.

- a) A polgári átalakulás kezdetén a személyi szabadságjogokra, a polgárok törvény előtti egyenlőségére, a tulajdon, a szerződéskötés és a verseny szabadságára, majd a közösségi vagy politikai szabadságjogokra,
- b) ezt követően pedig a szociális, kulturális és egészségvédelmi jogokra helyeződött a hangsúly. Mindegyik jogcsoport tartalmi gyarapodása mellett hosszabb ideje ismerjük már
- c) az alapjogok ún. harmadik generációját, amelynek összetevői közé főleg a népek békéhez és fejlődéshez való jogát, a természeti javak emberi örökségének arányos hasznosításához való jogát, továbbá az egészséges környezethez, a tájékozódáshoz és tájékoztatáshoz való jogot soroljuk.
- d) A biológia, a genetika, az orvostudományok szédületes fejlődése elkerülhetlenné teszi az emberi lény életéhez, méltóságához és egyéb jogaihoz kapcsolódó, ún. biogenetikai és biomedicinális normák, jogok, kötelességek és tilalmak kimunkálását, folytonos fejlesztését, elismerését és alkalmazását.

A fokozatos haladás és az elért eredmények ellenére nem lehetünk elégedettek sem nemzetközi szinten, sem a belső jogalkotás terén a nemzeti, etnikai, nyelvi kisebbségekre vonatkozó szabályozással és gyakorlattal.⁶

Az alapjogok érvényesülésének egyik mellőzhetetlen feltétele, hogy az alkotmány egzaktul és korszerűen határozza meg a korlátozás lehetőségét, feltételeit, módzatait és határait. Amint az alapjognak, a korlátozásnak is az alkotmányon kell nyugodnia. A korlátozás fogalmilag csak alkotmányos lehet. Az alkotmánnyal ellentétes korlátozás ugyanis már alapjogsértésnek minősül. A korlátozás lehetőségét, feltételeit, módját és terjedelmét vagy magának az alkotmánynak, vagy alkotmányi felhatalmazás alapján és keretek között törvénynek kell meghatároznia. Az alkotmányi vagy törvényi korlátozás csak

⁶ Vö. Kondorosi Ferenc: A fenntartható fejlődés és a globalizáció kihívásai az emberi jogok szempontjából. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest 2005. 54-73. o.

általánosan előírt lehet, és nem válthat ki visszaható hatályt. A korlátozás csökkenti az alapjog védelmi hatását, más alkotmányi értékek szolgálatában legitimálja az alapjogba való állami beavatkozást, szűkíti a jogosított igényeit és megnyilvánulási lehetőségeit. Ehelyütt is hangsúlyozandónak tartom, hogy az alapjogokat elismerő és érvényesülésüket előmozdító alkotmányos jogállami viszonyok között az alapjogok megsértésének többségét nem a közhatalom képviselői, hanem a gazdálkodó és egyéb szervezetek, főleg pedig a polgárok követik el az embertársak hátrányára. Ez a körülmény újszerű feladatokat hárít az állami szervekre, az oktatási és nevelési intézetekre, a tömegközlekedés intézményire, valamint a politikai, az egyházi és a civil szervezetekre.

Az Európai Unió 2000. december 7-én Nizzában elfogadott Alapjogi Chartájának preambuluma többek között kinyilvánítja, hogy az Unió tevékenységeinek középpontjába az egyént állítja, létrehozva az uniós polgárság intézményét, megteremtve a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térségét. Hangsúlyozva rögzíti a preambulum azt is, hogy a biztosított jogok gyakorlása együtt jár más személyek, az emberi közösségek és a jövő nemzedékek iránt viselt felelősséggel és kötelezettségekkel. Anélkül, hogy a hét „cím”-re tagolt Charta rendkívül korszerű tartalmának csak átfogó bemutatását is megkísérelném, a szabályozásnak azt a jellemzőjét emelem ki, hogy a jellegzetes alanyi alapjogok meghatározása mellett jelentős alapelveket, tilalmakat, valamint uniós, tagállami és uniós polgári feladatokat, kötelezéseket is meghatároz ez az okmány. A Charta külön cikkben nyilvánítja ki, hogy az Unió elismeri, és tiszteletben tartja a korosodók jogát a méltóságteljes és független életvitelre, valamint a társadalmi és kulturális életben való részvételre. Nevesítetten rendelkezik a fogyatékos személyeknek arról a jogáról, hogy kedvezményezettjei legyenek azoknak az intézkedéseknek, amelyek arra hivatottak, hogy biztosítsák függetlenségüket, valamint társadalmi és foglalkozási integrációjukat illetve részvételüket a közösségi életben. Nagy a gyakorlati jelentősége a Charta ama rendelkezésének is, amely szerint az Unió elismeri, és tiszteletben tartja a nemzeti szabályozás és gyakorlat által előírt általános gazdasági érdekű szolgáltatásokhoz való hozzájutást, összhangban az Európai Közösségről szóló szerződéssel, annak érdekében, hogy előmozdítsa az Unió társadalmi és területi kohézióját. A gyermekek jogairól szóló, három bekezdésből álló cikk rendelkezéseiből azt emelem ki, hogy mind a közhatalmi szervek, mind pedig a magánintézmények kötelesek a gyermekeket érintő minden tevékenységükben különös figyelmet fordítani a gyermeki érdekekre. Minden gyermek jogosult rendszeres személyes viszonyt és közvetlen kapcsolatot fenntartani mindkét szülőjével, feltéve, hogy ez nem sérti a gyermeki érdekeket. Az ügy jelentőségét fejezi ki az a körülmény, hogy a nemek közötti hátrányos megkülönböztetés általános tilalmán túlmenően a Charta külön is rendelkezik a férfiak és a nők egyenlőségéről a következő szövegezésben. *„A férfiak és a nők közötti egyenlőséget biztosítani kell minden területen, ideértve a foglalkoztatást, a munkát és a fizetést is. Az egyenlőség elve nem akadályozza az olyan intézkedések fenntartását vagy elfogadását, amelyek sajátos előnyöket írnak elő az alulképviselet nem (under-represented sex) javára.”*

A Charta a házasságkötéshez és a család alapításához való jog meghatározásában nem utal a jogosultak (vagyis a férfi és a nő) nemi különbözőségére, hanem általános megfogalmazással azt nyilvánítja ki, hogy *„a házasságkötés és a családalapítás joga biztosított az ennek gyakorlását szabályozó nemzeti törvények szerint”*. A személyes adatok védelméhez és tisztességes kezeléséhez való jog magában foglalja annak lehetőségét, hogy mindenki megismerhesse a rá vonatkozóan gyűjtött adatokat és elérje a hibás adatok kiigazítását. Kötelezővé teszi a Charta, hogy e szabályok érvényesülését független hatóság

ellenőrizze. A tulajdonhoz való jogról rendelkező cikk szerint a törvény a szükséges mértékben kikötheti, hogy a javak az általános érdekek figyelembe vételével használhatók.

Bár a Charta az Unió polgárai számára biztosítandó jogok között határozza meg a megfelelő ügyintézéshez, vagyis a jó közigazgatáshoz való jogot, szakszerű adaptálással az Alkotmánynak is biztosítania kellene mindenki jogát ahhoz, hogy ügyeit a közigazgatási szervek és a közjogi intézetek részrehajlás nélkül, méltányosan és ésszerű határidőn belül intézzék. Biztosítani kellene a meghallgatás jogát az ügyfelet érintő hátrányos egyedi határozatok meghozatala előtt, és azt is, hogy mindenki hozzájuthasson a rá vonatkozó iratokhoz, továbbá, hogy a kibocsátó szerv minden közigazgatási határozatot indokoljon.

A szociális és egészségvédelmi jogok jellegének különbözőségei folytán – az ILO, az Európa Tanács, az EK illetve az EU keretében elfogadott számos és jelentős szociális jogi dokumentum követésével – valószínűsíthetjük, hogy az új Alkotmányban ötvözve alkalmazandó az alapelvek, a tilalmak, az államcélok, a törvényi szabályozás alkotmányi előírása, valamint néhány esetben konkrét alanyi alapjogok biztosítása. Alanyi alapjogként kellene – szerintem – rögzíteni az Alkotmányban pl. a szakmai képzéshez, a továbbképzéshez, a felnőttképzéshez, a foglalkozás megválasztásához, a munkahelyek ingyenes közvetítéséhez, a munkahelyi tájékoztatáshoz és konzultációhoz, a különböző szintű kollektív szerződések tárgyalásához és megkötéséhez, a megelőző egészségvédelemhez és az egészségügyi alapellátáshoz, a munkavállaló egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez, a munkaidő maximálásához, a napi és heti pihenőidőhöz, a fizetett évi szabadsághoz, törvényben meghatározandó minimális alapbérhez és munkanélküli segélyhez, törvényben szabályozott nyugdíjbiztosításhoz, a munkával összefüggő balesetbiztosításhoz, bizonyos feltételek fennállása esetén szociális támogatáshoz való jogokat, valamint az érdekvédelmi szerveknek azt a lehetőségét is, hogy rászorult tagjaik jogi képviseletében a munkáltatóknál és a hatóságok előtt eljárjanak. Figyelembe veendőnek tartom a Chartának azt a rendelkezését is, amely a családi és a szakmai élet összehangolása érdekében védelmet ígér az anyaság miatti elbocsátás ellen, fizetett anyasági szabadságot garantál, sőt az apa számára is lehetővé teszi, hogy hasonló szabadságot vegyen igénybe a gyermek születése, illetve örökbefogadása után. A magyar Alkotmány sem mellőzheti a rászorulóknak ingyenes jogvédelemhez való jogának biztosítását abban az esetben, ha ez az igazságszolgáltatás hatékonyságához szükséges.

Az alapjogok alkotmányi szabályozásának kérdéseit vizsgáló szerzők és előadók gyakran fogalmazzák meg a következő kérdést: hogyan történhet annak a dilemmának a megoldása, amely abban nyilvánul meg, hogy valamely alapjog tartalmát és korlátozási lehetőségeit Magyarország által elfogadott több nemzetközi okmány eltérően rögzíti. E kérdést érintő véleményemet a következőkben fogalmazom meg.

- a) Az alkotmányos jogállam alaptörvényének színvonala, értéke és tekintélye nagymértékben függ attól, hogy a standardizálttá vált alapjogokat megfelelő szövegezésben tartalmazza-e.
- b) Az alkotmányba foglalt alapjogok helyzete, védelme és hatása lényegesen különbözik a törvényben rögzített egyéb jogokétól.
- c) Alapjognak nemzetközi illetve szupranacionális okmányokban történt eltérő megállapítása esetén a partnerállamokban sem az alkotmányi, sem a törvényi szabályozás nem hagyhatja figyelmen kívül a gazdagabb tartalmú jogi szövegeztést.

- d) Az alkotmányi illetve törvényi szövegezés mindig lehet részletesebb és gazdagabb tartalmú, mint a nemzetközi jogi vagy a szupranacionális alapjogi előírás.
- e) Az alapjogok belső jogi szabályozásának tiszteletben kell tartania a nemzetközi és szupranacionális alapjogi ítékezés kötelező értelmezéseit is.

VI. A biztonság fogalmáról és jogi értékévé válásáról

A biztonság és annak hiánya az ember és az emberi közösség számára mindig sokféle volt és ezek értékelésében, kezelésében is többszempontúság és változatosság érvényesült. A biztonság megítélésében és igénylésében a veszélyek súlyossága, az ártalmak nagysága és kiterjedtsége mellett számos körülmény – pl. földrajzi, természeti adottságok, társadalmi, állami berendezkedések, származási, vagyoni, világnézeti, műveltségi kondicionáltság, tudományos, műszaki fejlettség stb. – is szerepet játszott és arra jelenleg is hatást gyakorol. A biztonság állami megítélésében és kezelésében markáns korszaknyitást jelentett a nemzetállamok kialakulása. Ekkor lépett előtérbe az állambiztonság, a nemzetbiztonság és a közbiztonság jelentősége és állami garantálása. Bár a biztonság mindhárom változatára vonatkoztak az állami és az államközi jogi normák, a fenntartásukra irányuló erőfeszítést túlnyomó részt militáns eszközök igénybe vétele jellemezte és jellemzi napjainkban is. A földkerekség bipoláris hatalmi megosztottsága, a hidegháborús eszköztár mellőzhetetlenül együtt járt a fegyverkezés féktelen versengésével a status quo megőrzése érdekében. A feltétlenül szükséges együttműködés csak körülhatárolt tárgykörökben és korlátozott mértékben érvényesülhetett. A bipoláris hatalmi rendszer megszűnését sajnos nem követte a fegyverkezési verseny, a háborúk, valamint a véres etnikai, vallási és szociális konfliktusok megszűnése. A világ multipoláris hatalmi megosztottsága is együtt jár a hagyományos és újszerű háborús veszélyekkel és megnyilvánulásokkal. Sőt az igénybe vett eszköztár kiegészült a megelőző, a büntető és az ún. civilizációt, demokráciát exportáló, a legfejlettebb haditechnikát alkalmazó és szörnyű pusztításokat, százezrek életét kioltó, modern háborúkkal.

A XX. század két világháborújának és az önkényuralmi rendszerek tengernyi szenvedést okozó tragédiáinak kataraktikus tapasztalatai alapján az emberiség protagonistái, a demokratikus politikai és más erőcsoportok látványos szervezeti és működésrendi intézményeket építettek ki a háborús konfliktusok megelőzésére, a feszültségek, a kollíziók feloldására. A kialakult új világrend útkereséseiben egyre inkább előtérbe került az embert és az emberi közösségeket fenyegető valamennyi hagyományos és újszerű veszélyt figyelembe vevő, összetett biztonságfogalom kimunkálása és alkalmazása. A „re-defining security” törekvés vezetett el az ENSZ keretében 1994-ben a „Redefining Security: The Human Dimension” c. jelentéshez, amely megalapozta az ún. humán biztonság tartalmi összetevőinek korántsem lezárult széleskörű kutatását, a leszűrt következtetések változatos megfogalmazását és valamilyen mérvű alkalmazását.⁷ A humán biztonság fogalmának,

⁷ Vö. Száraz Enikő: A nemzetközi biztonság felfogása a 21. században. A humán biztonság dimenziói. Acta Humana 2004. 2. sz.

Kondorosi Ferenc: A biztonsághoz való jog a jogbiztonság és a közbiztonság tükrében. Acta Humana 2004. 2. sz.
Hans-Jörg Albrecht: Der Wandel im Konzept der Sicherheit und seine Folgen für die europäische Innen- und Rechtspolitik. Jura 2005. 2. sz.

Giuseppe de Vergottini: The difficult coexistence between freedom and security. The answer of democracies to terrorism. In: Lex Superior. Mélanges Pavle Nikolić. (Réd. Srdjan Djordjević) Belgrad 2004. 709-745. o.

tartalmi összetevői meghatározásának és megóvásának igénye lehetővé és egyben szükségessé teszi, hogy holisztikus szemlélettel az embert és az emberi közösségeket fenyegető valamennyi veszélyt és ártalmat figyelembe vegyük és ezeket interdependensen kezeljük. A humán biztonság összetett fogalma nem zárja ki sem az állambiztonság, sem a nemzetközi biztonság, vagy kollektív biztonság követelményét és védelmét. Mellőzhetetlennek tartja azonban az emberi méltóság kiemelt szolgálatát, az emberi jogok és az alapvető szabadságok érvényesülését, a kivetettek, a hátrányos helyzetűek, a testi és szellemi fogyatékosok előnyösen megkülönböztetett védelmét, az éhínség, a szegénység, a munkanélküliség, a tiltott diszkrimináció elleni küzdelmet, a fertőző és a gyógyíthatatlan emberi, állati és növényi betegségek, a szenvedélybetegségek, a természeti és műszaki katasztrófák, a természet-, illetve környezetkárosodások, a megrázó közlekedési akcidenციák, a szervezett és egyéb bűnözés, a terrorizmus, valamint a bizonyos okok miatt, vagy események kapcsán felbőszült tömeg vandál pusztítása elleni lokális, regionális, állami, államközi és globális, de minden esetben összehangolt fellépést.

Sokan jutották már el az embert, az emberi közösségeket, a jelenlegi és jövő generációkat fenyegető súlyos veszélyek ismeretében arra a felismerésre, hogy a kimerítően fel nem sorolt problémákkal szemben eredményes küzdelmet egyedül és elkülönítetten sem az egyén, sem a társadalmi közösségek, sem az állam, sem az államok tömörülése nem folytathat. A jelzett veszélyekkel szemben az összehangolt, együttes küzdelem folytatása korparancs. Ennek a küzdelemnek természetesen szerves része a veszélyt, a károsodást kiváltó körülmények, az előidéző okok feltárása, a megelőzési feltételek körültekintő építése, a hatékony védelmet szolgáló, korszerű műszaki eszközöket alkalmazó, folytonos monitoring szolgálat működése, az összehangolt védelmi erőfeszítések kifejtése és a mégis bekövetkezett járványok, kataklizmák, katasztrófák, balesetek vagy más károsodások megszüntetése, valamint az olyan helyreállító aktivitás, amely a tapasztalatok hasznosításával az újabb veszélyek vagy ártalmak elleni elhárító mechanizmusok gyarapítását is magában foglalja.

A human security, elvileg tehát korszakunk valamennyi veszélyétől és ártalmától való mentességet jelenti. Mivel azonban ilyen tartalmú biztonság sajnos elérhetetlen, az emberközpontú biztonság rendkívül kiterjedt, összetett követelményrendszer, megelőző, védekező, oltalmat és rehabilitációt nyújtó, sokrétű erőfeszítést igényel. A humán biztonsághoz elválaszthatatlanul kapcsolódik a védelem, az ún. human security defence és a megelőzést, elhárítást, helyreállítást is magában foglaló oltalom, a safety elérése. A holisztikus szemlélet, a komplex és koordinált megelőzés és elhárítás követelménye nem zárja ki, hanem logikusan magában foglalja a veszélyek változatainak közelségéhez és súlyosságához ésszerűen igazodó, ezért elkerülhetetlenül változtatandó prioritások alkalmazását is.

A biztonság különböző változatai – a nemzetbiztonság, az állambiztonság, a nemzetközi biztonság, a kollektív biztonság, a közbiztonság, a jogbiztonság, a szociális biztonság, az egészségbiztonság, a személyi biztonság, a munkahelyi biztonság, a közlekedési biztonság, a vagyonbiztonság stb. – megfelelő fokozatú és tartalmú jogi szabályozás eredményeként váltak és válhatnak jogilag védett értékkel, egyszerűbb kifejezéssel jogi értékkel.

Kovács Péter: Az Egyesült Nemzetek Szervezete a nemzetközi terrorizmus elleni harcban. In: Kőzjogi intézmények a XXI. században. A Nemzetközi és Európai jogi alszekció előadásainak szerkesztett változata. (Szerk. Komanovics Adrienne) Pécs 2004. 7-23. o.

Lényegesnek ítélem meg annak igénylését, hogy a humán biztonság, mint átfogó jogi alapérték és annak főbb összetevői nemzetközi jogi, szupranacionális és állami alapszabályokban egyaránt meghatározást nyerjenek. Elmélyült kutatómunkával, sokszempontú egyeztetéssel és magas szintű elhatározásokkal indokolt eldönteni azt is, hogy a humán biztonság egészének illetve összetevőinek szabályozásában mik és milyen tartalommal nyerjenek rögzítést célokként, feladatokként, alapelvekként, alapjogokként, alapvető tilalmakként és köteleességekként, esetleg egyéb jogi alapértékként. Tisztázandó, hogy mely szinteken, milyen tartalommal kerüljenek meghatározásra a megelőző, a védelmi, a helyreállítási feltételek és feladatok, valamint a felelőségek és a szankciók. A veszélyek és a biztonság nemcsak egymással szemben állnak kölcsönhatásban, hanem befolyásolják a globalizáción belül végbemenő egyetemesedés, egységesülés és differenciálódás folyamatait is. Általánosan is megállapítható, hogy az értékes és az értéktelen, a rossz és a jó, ezek küzdelme, valamint az értéktelen, a rossz, a káros elleni védekezés egyaránt globalizálódik.

A hatályos magyar Alkotmány mintegy tizenöt esetben tartalmaz rendelkezést a biztonsággal összefüggésben. A humán biztonságok illetve bizonyos elemeinek megfelelő tartalmú alkotmányi meghatározása azzal a következménnyel jár, hogy az ilyen biztonság alkotmányi értékévé válik, és így tartalmi befolyást gyakorol a biztonság fenntartását és védelmét szolgáló törvényi és rendeleti szabályozásra. A biztonság megfelelő tartalmú alkotmányi szabályozása azt is eredményezi, hogy mint alkotmányi érték alkotmánybírói és más közhatalmi védelemben részesül az alacsonyabb szintű jogi értékekkel és az értéknek nem minősülő veszélyekkel, ártalmakkal szemben. Ha pedig alkotmányossági vita merül fel az alkotmányi értéknek minősülő biztonság és más alkotmányi érték versengése vagy kollíziója tekintetében, végső fórumként az Alkotmánybíróság döntheti el, hogy az adott versengésben és kollízióban a biztonság milyen jellegű, tartalmú és arányú alkotmányos védelemben részesül.

Az antiterrorista jog kivételes rendelkezéseinek legitimáló bázisává a biztonság jogi alapértéke, illetve a veszélyeztetetteknek a terrorista támadásokkal szembeni biztonsághoz való joga vált, amely megilleti a nemzetközi jogi, a szupranacionális jogi közösségeket és szervezeteket, valamint az államokat, az állami szerveket, az intézeteket, a magánvállalatokat, továbbá a társadalmi közösségeket és a természetes személyeket. A felsoroltak rendkívül széleskörű személyi, szervezeti és anyagi kiterjedtsége és a terrorizmusból fakadó súlyos veszélyeztetettsége a humán biztonságot és a biztonsághoz való jogot olyan magas hierarchiai fokozatú értékévé avatta, amely megfelelő szintű és tartalmú szabályozás révén megalapozhatja bizonyos alapjogokat és más jogi alapértékeket korlátozó jogi normák megalkotását és alkalmazását is. A megfelelő szintű és tartalmú jogi megalapozást ehhez tartalmazhatja nemzetközi egyezmény, szupranacionális alapszabály, nemzeti alkotmány, minősített szavazattal elfogadott ún. alkotmányerejű vagy organikus törvény, kötelező alkotmánybírói döntés, továbbá rendkívüli állapot, szükségállapot, veszélyhelyzet stb. szabályszerű kinyilvánítása. El kell ismernünk, hogy a terrorizmus és más veszélyek terjedése illetve súlyosbodása miatt éppen a kiemelkedő vívmánynak minősülő demokratikus és egyéb jogi alapértékek védelmében szükségessé válhat ezeknek a korábbinál erőteljesebb korlátozása. Érvényesíthető ilyenkor az az ősi ésszerűség, hogy a nagyobb rossz elkerülése érdekében megengedhető a kisebb rossz. Ezzel együtt elengedhetetlen azonban az is, hogy az erre hivatott közhatalmi szervek tartsák tiszteletben a rendkívüli körülmények között sem korlátozható jogokat – pl. a kínzás tilalmát –, folytonos körütekintéssel vizsgálják és alkalmazzák a szükségesség, az alkalmasság, az

arányosság, a kellő időtartam és az ésszerűség mértékét, ne sértsék meg az önkényesség tilalmát, érvényesítsék a mellőzhetetlen korlátozások rendszeres alkotmányossági és törvényességi ellenőrzését, halasztás nélkül oldják fel a szükségtelenné vagy aránytalaná vált korlátozásokat és végezzék el az indokolt egyéb korrekciókat.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájában mindenki jogaként került rögzítésre a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog. Részletesen rendelkezik a Charta a munkavállalók és azok között külön is a fiatalok munkahelyi biztonságáról, valamint a szociális biztonsági feltételekről, az ellátásokról és a fogyasztóvédelemről. Egyértelmű világossággal fejezi ki az EU rendeltetésének és törekvéseinek koncepciózus emberközpontúságát a következő előírás: *„Valamennyi uniós politika és tevékenység meghatározása és végrehajtása során biztosítani kell az emberi egészségvédelem magas szintjét”*. Az Unió működésének egészét érintő követelményként rögzíti azt is a Charta, hogy: *„A magas színvonalú környezetvédelmet és a környezet minőségének javítását be kell építeni az uniós politikákba és a fenntartható fejlődés elvével összhangban biztosítani kell megvalósulásukat”*. A színvonalas fogyasztóvédelem is olyan értéknek szerepel, amelyet az uniós politikák mindegyikében biztosítani kell. A vázoltak alapján megállapíthatjuk, hogy nincs az emberi és közösségi életnek olyan szférája, amely az Unió közvetlen vagy közvetett szerepkörén és biztonsági szemléletén kívül esne. Az alkotmányi szabályozásban hasznosítandónak tekinthetjük azt is, hogy az EU céljainak, feladatainak, alapelveinek, tilalmainak, továbbá az általa biztosított jogoknak és előírt köteleességeknek, valamint az ezekhez kapcsolódó felelőségeknek meghatározása kivétel nélkül veszély szempontú és biztonságvédelmi célzatú.

VII. Az alapvető tilalmakról

Az Alkotmányban foglalt tilalmak azért minősülnek értéknek, mert más értékeket szolgálnak, védenek vagy keletkeztetnek. Eme szerepváltozatok, illetve esetleg ezek együttese révén a tilalom maga mint normatív tartalom és a tilalom alkotmányi szövege is értékminőséget nyer. Az alkotmányi tilalmaknak címetteik, tehát kötelezettjeik és jogosítottjaik, valamint tárgyköriük, tartalmuk, szerepük és hatásuk szerint több csoportját és számos alakzatát ismerjük. Tilalmakat nemcsak nemzetközi és szupranacionális normatív okmányokban, valamint nemzeti alaptörvényekben találunk, hanem más normákban is. Rendkívül sok tilalmat tartalmaznak a törvények, sőt más jogszabályok is. Jellegzetes példaként említhetjük a közlekedési, az egészségvédelmi, a környezetvédelmi, a tűzvédelmi, az egyéb katasztrófavédelmi, a rendészeti és az építészeti jogi szabályokat. A büntetendő magatartásokat, a szabálysértési és fegyelmi tényállásokat megállapító és büntetésüket, hátránnyal sújtásukat előíró jogszabályok nagyszámú és változatos tárgyú lényeges tilalmakat tartalmaznak, illetve fejeznek ki. Jelentős tilalmakat írnak elő a vallási, az egyéb erkölcsi, a társadalmi szervezeti és az illemnormák, valamint a természeti-műszaki törvényszerűségek figyelembe vételét illetve alkalmazását előíró technikai és technológiai normák is.

Az alapjogok, az alapköteleességek és az alaptilalmak alkotmányi meghatározásakor – szerintem – nem hagyható figyelmen kívül az Emberi Jogok 1948. december 10-én elfogadott Egyetemes Nyilatkozata 29. cikk (3) bekezdésének az a kikötése, hogy az alapjogokat és szabadságokat nem lehet az ENSZ céljaival és elveivel ellentétesen gyakorolni. Továbbra is hasznosítandónak tartom a Polgári és Politikai Jogok – 1966-ban az ENSZ keretében elfogadott – Egyezségokmánya 20. cikkének következő

előírását: „Minden háborús propagandát törvényben kell megtiltani. Törvényben kell megtiltani a nemzeti, faji vagy vallási gyűlölet bármilyen hirdetését, amely megkülönböztetésre, ellenségeskedésre vagy erőszakra izgat”.

A jog rendeltetésszerű használata köteleességének, valamint a tulajdon közcélokra is szolgáló és mások érdekeit is tiszteletben tartó jellegének rögzítése után, valamint a joggal való visszaélés általános tilalmán kívül, követve az alapjogok különböző csoportjairól szóló több nemzetközi egyezményt, rögzíteni kellene annak tilalmát, hogy az Alkotmány egyetlen rendelkezése sem értelmezhető akként, amely feljogosítana a benne foglalt vagy az országot kötelező nemzetközi okmányokban meghatározott alapjogok megsemmisítésére, megsértésére, kijátszására, vagy az említett okmányokban megállapítottnál nagyobb mértékű korlátozására illetve szűkítésére.

Számos jelenleg is kötelező nemzetközi egyezmény, több korszerű alkotmány és az Alkotmánybíróság 23/1990.(X. 31.) határozata figyelembe vételével az Alkotmánynak kellene megtiltania a halálbüntetés jogszabályi lehetővé tételét, valamint kiszabását és végrehajtását. Ezzel együtt meg lehetne határozni a jogos életvédelemnek más életének kioltásával járó feltételeit is.

Az Alkotmányba illik a jogszabályok visszaható hatálya tilalmának olyan meghatározása, amely megfelelő megfogalmazásban utal a kedvezőbb tartalmú jogszabályi rendelkezés visszaható hatályának lehetőségére is.

A szűk kivételekre utalással – szerintem – Alkotmányban is tiltani kellene annak lehetőségét, hogy a felettes, illetve központi szerv egyedi döntéssel az alárendelt vagy alsóbb fokozatú szerv hatáskörébe tartozó ügy elbírálását magához vonja.

A magyar Alkotmánynak is tartalmaznia kellene azt a számos nemzetközi okmányban és nemzeti alkotmányban rögzített tilalmat, amely szerint tilos a kollektív kiutasítás, valamint senki sem utasítható ki vagy toloncolható ki olyan államba, és nem is adható ki olyan államnak, ahol komolyan fenyegeti a halálra ítélet veszélye, ahol kínozzák vagy más embertelen bánásmódnak, illetve büntetésnek vetik alá.

Nem kellene kihagyni a magyar Alkotmányból sem az olyan klasszikus, de napjainkban sem időszerűtlen tilalmakat, mint a cenzúra, a rabszolgaság, a kényszerszolgaságban tartás, a munkára kényszerítés, valamint az emberi lényel és emberi testrészekkel kereskedés tilalmát. A jelzett igény teljesítése természetesen nem zárhatja ki, hogy az Alkotmány megjelölje e tilalmak némelyike (pl. a munkára kényszerítés tilalma) alóli mentesítés feltételeit.

Az Alapjogi Chartában foglaltak, a gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezmények, és több demokratikus alkotmány kapcsolódó rendelkezéseinek hasznosításával az Alkotmányban is rögzíteni kellene a gyermek legjobb érdekei szolgálatának kivétel nélküli általános köteleességét, ki kellene továbbá nyilvánítani, hogy tilos a gyermekek munkára kényszerítése, illetve rendszeres foglalkoztatása. A foglalkoztatás alsó korhatára – a fiatalkorúak számára kedvezőbb szabályok sérelme nélkül és korlátozott kivételekkel – nem lehet alacsonyabb, mint a tanköteles kor felső határa.

A magyar Alkotmányban is hasznosítandók az Alapjogi Chartának azok az újszerű rendelkezései, amelyek lényegesen bővítik a diszkrimináció tilalmának kritériumait és hatókörét. E dokumentum egyrészt kinyilvánítja, hogy az Unió tiszteletben tartja a kulturális, a vallási és a nyelvi többféleséget, a hagyományos (nemi, faji, bőrszín, etnikai és társadalmi származás, nyelv, vallás vagy hit, politikai vagy más vélemény, vagyon, születés) kritériumokon nyugvó hátrányos megkülönböztetésen túl pedig tiltja a genetikai tulajdonságokon (genetic features), az életkoron, a szexuális irányultságon (sexual

orientation), valamint a szellemi vagy testi fogyatékoságon (disability) alapuló hátrányos megkülönböztetést is.

Az orvostudomány és a biológia legújabb eredményeiből és lehetőségeiből származó veszélyek elhárítását célozzák a Chartának „A személyes integritáshoz való jog” c. cikkében található tilalmak, amelyek az emberek szelekcióját célzó fajnemesítési gyakorlatokat (eugenic practices), valamint az emberi lények klónozással történő megismétlését (reproductive cloning of human beings) tiltják.

Lényegesen kiterjeszti a hátrányos megkülönböztetés tilalmának hatókörét az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről Szóló Egyezmény 2000. november 4-én Rómában elfogadott Tizenkettedik Kiegészítő Jegyzőkönyve. Az Egyezmény eredeti 14.§-a csak az Egyezményben foglalt alapjogok tekintetében tilalmazta a felsorolt kritériumok alapján történő diszkriminációt. A 12. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikke szerint az Egyezményben foglalt alapjogokon kívül bármely jogszabályban meghatározott jogok élvezetét is biztosítani kell a felsorolt szempontú megkülönböztetések nélkül. A Jegyzőkönyv a partnerállamok valamennyi hatóságával szembeni tilalomként és kötelességként állapítja meg, hogy azok nem alkalmazhatnak az 1. cikkben meghatározott jellegű hátrányos megkülönböztetést.

VIII. Az alapvető kötelességek és felelőségek

Az alkotmányos jogállam feladataira és működésére vonatkozó vizsgálódások részbeni összegezeként a következőket hangsúlyozom. Az emberi életet, méltóságot, igazságosságot, jólétet szolgáló és védelmező alapjogok fejlesztésében, különösen a II. világháborút követően látványos és folytatásra érdemes eredmények születtek. Hosszabb ideig nem nyertek azonban megfelelő arányú figyelmet a korszerű célok, feladatok, alapelvek, korlátok, tilalmak, kötelességek és felelőségek. Korszakunkban a fejlesztő és megvalósító erőfeszítések csak lényegesen újszerű követelmények tiszteletben tartásával folytathatók. Tovagyűrűző, messze ható (spillover) paradigmává, sőt mainstreammé vált ugyanis a határtalan fejlesztés, a minden áron győztes versengés mellőzése, az arányos, az egyensúlyozott és fenntartható fejlődés szolgálata, a veszélymegelőzés és elhárítás, a szociális, az etnikai, a vallási és az egyéb feszültségek enyhítése, a társadalmi igazságosság, a tolerancia és a szolidaritás, a bona fides és az aequitas, vagyis a jóhiszeműség és a méltányosság érvényesítése, a társadalmi, a gazdasági és a területi kohézió erősítése. E célok szolgálatába állítandó a kutatás, a képzés, az egész életen át tartó tanulás (life long learning), az értelmi, az érzelmi és az együttérzési hányados, vagyis az IQ és az EQ gyarapítása. Sokan felismerték és vallják – magam is úgy vélem –, hogy a kötelességek, a tilalmak és a felelőségek jelentősége, alakzatai és biztosítékai nemzetközi jogi, szupranacionális jogi és nemzeti jogi szinten, így tehát Magyarországon is – az alapjogok további gazdagítása és gondos érvényesítése mellett – gyarapításra és körültekintő alkalmazásra szorulnak.

A hatályos magyar Alkotmány alapkötelességnek nyilvánítja az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok követését, a hatalom erőszakos megszerzésére vagy kizárólagos birtoklására irányuló törekvással szembeni törvényes fellépést, a közterhekhez hozzájárulást a jövedelmi és vagyoni viszonyokhoz igazodva, az általános és ingyenes tankötelezettséget, a honvédelmi kötelességet és a szülőknek, gondviselőknek azt a feladatát, hogy kiskorú gyermekeik taníttatásáról gondoskodjanak. E kötelességek megtartásán kívül indokolt lenne – szerintem – az Alkotmányban – esetenként utalva a részletező törvényi szabályozás

feladatára – alapkötelességi rangra emelni mások alapjogainak tiszteletben tartását, a jogok rendeltetésszerű gyakorlását, a joggal való visszaélés tilalma követését, a jóhiszeműség és a méltányosság érvényesítését, a közérkölcstiszteletben tartását, a közegészség védelmét, a közrend és a közbiztonság elősegítését, a természeti és a művi környezet oltalmazását, a katasztrófa-elhárításban való közreműködést, a baleset áldozatának segítését, az igazságszolgáltatásban való közreműködést, valamint a szülők és gyermekek kölcsönös támogatását.

A felelősség a tudatos és eredményes egyéni vagy közösségi magatartás és sorsirányítás mellözhetetlen jellemzője, nélkülözhetetlen feltétele és hatékony eszköze. A felelősség az embert az egyéb élőlényektől megkülönböztető képességek és sajátosságok közé tartozó proprietás. A felelősség az emberiség eddigi és jelenlegi történelmének, valamint jövőjének egyik lényeges biztosítója. Természetes ezért, hogy korszakunk törekvései és súlyos veszélyei közepette az adaptáltan igénybe vehető felelősségi alakzatok kimunkálása, elismerése, alkalmazása és érvényesítése nélkülözhetetlen.⁸ Bármely alany felelőssége bizonyos magatartáshoz, tehát tevékenységhez, tartózkodáshoz, mulasztáshoz vagy eseményhez, eredményhez illetve ezek hiányához okozatosan kapcsolódó hátrány (esetleg előny) önkéntes vagy készített ismeretét, vállalását és viselését jelenti. A felelősség eme általános körülírásának összetevőiről szólva először a belső – pl. vallási, erkölcsi, szülői, gyermeki, hazafias, hivatásbeli, szakmai, hobbi – indíttatású felelősség igényességre, odaadásra, áldozatvállalásra és eredményességre serkentő szerepét emelem ki. Belső indíttatás nemcsak az erkölcsi, hanem a jogi felelősség változataihoz is kapcsolódhat. A belső indíttatású felelősség általában előnyös és szimpatikus voltának jelzése után először azt említem, hogy a külső tényezőtől – pl. szülőtől, iskolától, hatóságtól, munkáltatótól – származó és eredetileg készített felelősség is átalakulhat belső indíttatású felelősséggé. Emellett az sem tagadható, hogy a belső meggyőződés számára közömbös vagy kifejezetten ellenszenves, készített felelősség is lehet a potenciálisan benne rejlő hátrányok (esetleg előnyök) hatására – hatékony. A felelősségekben rejlő hátrány (vagy előny) a felelősség érvényesülésekor, illetve érvényesítésekor következik be. A felelősség alkotmányi értéké nyilvánítását és alkalmazását a célok elérésének, a feladatok elvégzésének, a jogok gyakorlásának és a köteleességek teljesítésének általános ösztönzőjeként és következményeként lehetne megfogalmazni. A felelősség rendeltetésében és tárgyai között meghatározó helyet foglal el az állami, a közösségi, valamint az egyéni célok és feladatok megvalósítása, a jogok gyakorlása és a köteleességek végrehajtása.

XI. Az egyéb alkotmányi értékekről

1. Az egyéb alkotmányi értékek közé tartoznak Magyarországon mindazok az adottságok, amelyekről az Alkotmány rendelkezik, és nem tartoznak az előzőekben vizsgált intézmények közé. Ezek kimerítő felsorolása ehelyütt lehetetlen. Az egyéb alkotmányi értékek főbb csoportjaiként megítélésem szerint a következőket jelölhetjük meg:

⁸ Vö. Kovács Péter: Az egyén felelőssége az emberi jogok európai felfogásának rendszerében. Acta Humana 2004. 2. sz.
Környei Ágnes: Nemzetközi törekvések az emberi köteleességek meghatározására. Acta Humana 2004. 2. sz.
Magyarics Tamás: Az egyén felelősségének megközelítései az Egyesült Államokban. Acta Humana 2004. 2. sz.
N. Rózsa Erzsébet: Az egyén felelősségének kérdése az iszlámban. Acta Humana 2004. 2. sz.

- 1) Magyarország alkotmányos rendje, területe, fővárosa, főbb területi és települési egységei, nemzeti himnusza és jelképei;
- 2) a nemzet egysége, az ország határain kívül élő magyarok sorsa;
- 3) az államszervezet demokratikus működése;
- 4) az ország nemzeti és etnikai kisebbségei;
- 5) az alaptörvényben meghatározott állami szervek (így különösen Országgyűlés, köztársasági elnök, Kormány, Alkotmánybíróság, állampolgári jogok országgyűlési biztosa, nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, Állami Számvevőszék, Magyar Nemzeti Bank, helyi önkormányzatok, bíróságok, ügyészségek);
- 6) a Magyar Honvédség, a rendőrség, a nemzetbiztonsági szolgálatok;
- 7) politikai pártok, érdekképviselők, szövetkezetek, egyházak, civil szervezetek; (Az Alkotmány sajnos nem rendelkezik az egyre jelentősebb szerepet betöltő köztisztviselőkkel, és azok között a Magyar Tudományos Akadémiáról.)
- 8) az ingyenes és kötelező általános iskolák, valamint a közép- és felsőfokú oktatási intézetek, továbbá az egészségvédelem intézményrendszere;
- 9) a tömegközlekedés közszolgálati és egyéb intézményeinek pluralitása;
- 10) a piacgazdaság, az ifjúság, a család és a házasság intézménye;
- 11) a haladó emberi, nemzeti és etnikai kulturális örökségek;
- 12) a népek, a nemzetek, az országok és az államok kölcsönös bizalmán és tiszteletén nyugvó általános béke.

2. Az Alkotmány VIII. fejezete a következő címet viseli: „*A Magyar Honvédség és egyes rendvédelmi szervek*”. E fejezeten belül a 40/A. § (2) bekezdésében a következő egyetlen mondat olvasható: „*A Rendőrség alapvető feladata a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme*”.

Első tekintetre is kétségtelenül megállapítható, hogy sem e fejezet címe, sem a rendőrségre vonatkozó idézett mondat nem pontos. A fejezetcím tartalmi megítéléséhez figyelembe kell vennünk, hogy az Alkotmány itt található három §-a a Honvédségről, valamint a rendőrségről és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjairól tartalmaz rendelkezést. Közjogtudományi és szervezéselméleti szempontból a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok *nem szervek, hanem szervezetnek minősülnek*, mivel nyilvántartott tagokkal, szervezeti egységekkel és szervekkel (kapitányságok, parancsnokságok stb.) rendelkeznek.

Ezen kívül e fejezet legsúlyosabb hiányossága abban jelölhető meg, hogy nem határozza meg a magyar rendőrségnek az Európai Unió követelményeihez is maradéktalanul igazodó – egyébként a Rendőrségről szóló, többször módosított és kiegészített 1994. évi XXIV. tv-ben részletesen szabályozott – és ténylegesen gyakorolt lényeges funkcióit. A hatályos alkotmányi rendezésnek ez a fogyatékosága azért is feltűnő és hátrányos, mert az egyéb alkotmányos közhatalmi szervek mindegyike – így pl. az Országgyűlés, a Kormány, a bíróságok, az ügyészség stb. – tekintetében az alaptörvény egyértelmű, tartalmas definíciót rögzít ezek jellegéről és betöltendő szerepéről.

Amint ezt már tanulmányom bevezető fejezetében hangsúlyoztam – és amit a rendőrségi szakemberek nálam sokkal alaposabban ismernek –, a rendőrség kiemelkedő rendeltetésén belül mellőzhetetlen *a bűnmegelőző és bűnüldöző feladatok végzése, valamint*

a közrendet, a közbiztonságot, a határbiztonságot szolgáló rendészetigazgatási, őrszolgálati és közhatalmi kényszeralkalmazási teendők ellátása. A rendőrség e funkciók betöltése révén oltalmazza az egész alkotmányos közhatalmi és társadalmi berendezkedést, valamint ennek működését, védi és előmozdítja a gazdálkodó egységek, a különböző szervezetek, intézetek, szervek és a polgárok biztonságát és zavartalan aktivitását. Mindezeket a szerepeket a továbbfejlesztendő, illetve a majdani új magyar Alkotmányban szakszerűen és világosan meg kell állapítani.

Az is elengedhetetlen természetesen, hogy a rendőrség rendelkezzen a rendeltetésének betöltéséhez szükséges, a körülmények változásaihoz igazodó korszerű felszereléssel, rátermett, tapasztalt és felelős vezetőkkel, képzett, a rendőri hivatás iránt elkötelezett, magabiztos és fegyelmezett személyi állománnyal. Ez az intézmény is élvezze az egyéb közhatalmi szervek bizalmát, a különböző szervezetek, szervek, intézetek és a polgárok megalapozott elismerését és támogatását. Meggyőződéssel feltételezem, hogy konferenciánk előadásai és kötetünk tanulmányai hozzájárulnak e törekvések megvalósulásához.

